

KULTURNA I POVIJESNA BAŠTINA GRADA SSKA: STRATEGIJE OČUVANJA I UNAPREĐENJA

LIDIJA KADOIĆ, MAGDALENA DUČKIĆ,
IVA TARA DRMIĆ, PETRA BARIŠIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, Hrvatska
klidija01@gmail.com, magdalenaduckic1@gmail.com, idrmic2@net.efzg.hr,
petra.barisic@net.efzg.hr

Kulturna i povijesna baština predstavljaju ključne resurse za razvoj lokalnih zajednica, omogućujući značajne ekonomske, socijalne i kulturne koristi. Grad Sisak, jedno od najstarijih naselja u središnjoj Europi, izniman je primjer koji ističe važnost očuvanja baštine za jačanje identiteta zajednice i poticanje gospodarskog razvoja. Ovaj rad analizira izazove i mogućnosti u očuvanju baštine, s naglaskom na aspekte ulaganja, održivosti, turističku ponudu, uključenost i angažiranost samih građana i potencijal kulturnog turizma. S obzirom na bogatu povijest grada, jedan od ključnih ciljeva istraživanja bio je razvoj strategija za unapređenje postojećih sustava upravljanja baštinom. Sisak se suočava s nizom prepreka, uključujući ograničena financijska sredstva, nedostatak specijaliziranog kadra, nisku razinu svijesti o važnosti baštine, kao i prijetnje potresa i neadekvatne infrastrukture. Naglašena je potreba za ulaganjima u restauraciju, edukaciju i modernu tehnologiju, poput digitalizacije i inovativnih metoda interpretacije baštine, kako bi se očuvala i učinila dostupnijom suvremenom društvu. Ključan je i pristup koji uključuje suradnju lokalnih vlasti, stručnjaka i zajednice, uz primjenu održivih i autentičnih rješenja. Unatoč izazovima, potencijal Siska za razvoj temeljen na baštini je velik. Postizanje ovog cilja zahtijeva povećanje svijesti javnosti i kontinuirana financijska i društvena ulaganja kako bi se osigurala dugoročna zaštita i revitalizacija baštine za buduće generacije.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fr.3.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.fr.3.2025.3)

ISBN
978-961-299-044-2

Ključne riječi:
kulturna baština,
grad Sisak,
turistička ponuda,
ruralni turizam,
napređenje

University of Maribor Press

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ft.3.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.ft.3.2025.3)

ISBN
978-961-299-044-2

Keywords:
cultural heritage,
city of Sisak,
tourist offer,
rural tourism,
improvement

CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE OF THE CITY OF SISAK: STRATEGIES FOR PRESERVATION AND ENHANCEMENT

LIDIJA KADOIĆ, MAGDALENA DUČKIĆ,
IVA TARA DRMIĆ, PETRA BARIŠIĆ

University of Zagreb, Faculty of Economics and Business, Zagreb, Croatia
klidija01@gmail.com, magdalenaduckic1@gmail.com, idrmic2@net.efzg.hr,
petra.barisic@net.efzg.hr

Cultural heritage is an important resource for the development of local communities and provides significant economic, social and cultural benefits. The town of Sisak is an exceptional example of the importance of heritage conservation in strengthening community identity and promoting economic development. This paper analyses the challenges and opportunities in heritage conservation, focusing on investment, sustainability, the tourism offer, citizen engagement, and the potential of cultural tourism. Given the city's rich history, one of the main objectives of the research was to develop strategies to improve heritage management systems. Sisak faces numerous obstacles, including limited financial resources, a lack of specialised staff, low awareness of the importance of cultural heritage, as well as the risk of earthquakes and inadequate infrastructure. It emphasises the need for investment in restoration, education and modern technologies such as digitisation and innovative methods of heritage interpretation to preserve it and make it more accessible. An approach that involves collaboration between local authorities, professionals and the community with the implementation of sustainable, authentic solutions is also crucial. Achieving this goal requires greater public awareness and continued financial and social investment to ensure the long-term protection and revitalisation of cultural heritage for future generations.

1 Uvod

Kulturna i povijesna baština ima izuzetno važnu ulogu u razvoju lokalnih zajednica, obuhvaćajući širok spektar koristi koje sežu izvan njihove intrinzične vrijednosti kao kulturnih artefakata. Ekonomski značaj kulturne i povijesne baštine očituje se u generiranju prihoda kroz turizam, stvaranju radnih mjesta i poticanju lokalnog gospodarskog rasta (Bedate, Herrero i Sanz, 2004; Dümcke i Gnedovsky, 2013; Merciu, Petrișor i Merciu, 2021). Socijalni značaj se očituje u oblikovanju zajedničkog identiteta i zajedničkog osjećaja pripadnosti među stanovnicima (Dümcke i Gnedovsky, 2013). Međutim za identitet nekog mjesta ili naroda puno je značajnija kulturna uloga koja se očituje u jedinstvenom izrazu tradicije, zajedništva te kulture.

Kulturna baština je i snažan alat za promociju održivog razvoja (Halkos, 2023; Halkos et al., 2024), demografije, kulturne raznolikosti te ljudskih prava. Stoga je važno razumjeti kompleksne odnose između kulturne i povijesne baštine i razvoja lokalnih zajednica. Upravljanje kulturnim i povijesnim nasljeđem zahtijeva suradnju između lokalnih vlasti, zajednice i stručnjaka. Promatrajući grad Sisak, jedno od najstarijih naselja središnje Europe sa tragovima naseljenosti koji sežu do 4. st. pr. Kr. (Hrvatska enciklopedija, nd.), još se više uviđa važnost prepoznavanja te očuvanja takve jedne male kulturne riznice.

Ovaj znanstveni rad će istražiti načine na koje se kulturno i povijesno naslijeđe mogu iskoristiti za promociju i razvoj grada Siska te njegovih građana. Analizirat će se primjeri uspješnog upravljanja kulturnim i povijesnim nasljeđem u lokalnim zajednicama, kao i izazovi i ograničenja koja se javljaju u ovom procesu. Također će se razmotriti mogućnosti za unapređenje upravljanja kulturnim i povijesnim nasljeđem u lokalnoj zajednici kao što je Sisak.

2 Povijesno-teorijski, retrospektivni i eksplikativni dio

2.1 Kulturna baština grada Siska

Kulturna baština grada Siska obuhvaća bogatu povijest i raznoliko naslijeđe koje svjedoči o višestoljetnom dugom razvoju ovog prostora. Ovaj grad, smješten na povijesnom raskrižju puteva i rijeka Save, Kupe i Odre, jedno je od najstarijih naselja u Hrvatskoj, s bogatom poviješću koja seže još u doba Rimskog Carstva kada je bio

poznat pod nazivom Siscia koji se smatra najpoznatijim. Uz to, ono što je manje poznato, njegov povijesni razvoj se točno može pratiti kroz nazive koje je mijenjao tijekom stoljeća: Segesta, Segestica (iz predrimskog razdoblja), Siscia (u vrijeme Rimskog Carstva), Siscium (u ranom srednjem vijeku), Sissek, Sziszek, Sciteck, Zysek, Sziscium, Scytczyc, Zitech, Scyteck, Sziszak, pa sve do današnjeg naziva - Sisak (Gradski muzej Sisak, 2009).

2.2 Kratak povijesni pregled

U starijem željeznom dobu na desnoj obali Kupe razvijeno je sojeničko naselje, dok je u mlađem željeznom dobu na ovom području postojao utvrđeni oppidum Segestica. Tijekom rimskog razdoblja, Siscia je bila važno urbano, trgovačko i vojno središte. Rimski mozaici, ostaci termalnih kupelji i brojni arheološki nalazi, poput zlatnih i srebrnih novčića iz trećeg stoljeća, svjedoče o visokom stupnju razvoja i važnosti ovog grada. Ovaj značajan lokalitet osvojio je rimski vojskovođa Oktavijan 35. godine pr. Kr. Razvojem novog naselja Siscije na lijevoj obali Kupe, tijekom 1. stoljeća dolazi do formiranja rimskog vojno-civilnog centra, kojeg je car Vespazijan 71. godine proglasio kolonijom (Gradski muzej Sisak, 2009; Hrvatska enciklopedija, 2024).

U 3. stoljeću Siscia postaje važno ranokršćansko središte i sjedište biskupije, a biskup Kvirin, kasniji zaštitnik Siska, stradao je tijekom progona kršćana. Propadanjem Rimskog Carstva i provalama barbara u 6. stoljeću, grad je devastiran i osvojili su ga Avari i Slaveni oko 600. godine, čime završava antičko razdoblje. U srednjem vijeku, Sisak je bio ključan u borbama Ljudevita Posavskog protiv Franaka u 9. stoljeću, nakon čega prelazi pod vlast Ludovika Njemačkog. Od 13. stoljeća gradom upravlja Zagrebački kaptol, a Sisak postaje značajno trgovačko i poljoprivredno središte. Tijekom 16. stoljeća, grad je odigrao ključnu ulogu u obrani Hrvatske od Osmanlija, osobito nakon pobjedonosne bitke 1593. godine, koja je zaustavila osmansko širenje. U kasnijim stoljećima, zahvaljujući razvoju riječne luke, Sisak je postao važno trgovačko i prometno središte, potičući gospodarski oporavak i modernizaciju grada (Gradski muzej Sisak, 2009; Hrvatska enciklopedija, 2025).

2.3 Važne povijesne znamenitosti grada Siska

Sisak je radi svoje duge povijesti pun znamenitosti koje govore o njegovoj značajnosti tijekom stoljeća, u staroj i novijoj povijesti. Neke od najznačajnijih su (Grad Sisak, 2017, str. 43-48):

- Stari grad, tvrđava iz 16. stoljeća poznata po Bitki kod Siska 1593. godine., a danas je kulturno dobro nacionalne važnosti, jedno od rijetkih očuvanih fortifikacijskih objekata iz vremena osmanskih ratova. Smješten je na strateškoj lokaciji uz rijeke Kupu i Savu, a udaljen je dva kilometra od središta grada. U obnovljenoj tvrđavi nalazi se muzejska zbirka Gradskog muzeja Sisak, uključujući arheološku, etnografsko-kulturnu, numizmatičku i galerijsku zbirku. Tvrđava je trenutno zatvorena radi obnove, ali moguće je posjetiti restoran koji nudi usluge za vjenčanja, poslovne proslave i druge događaje.
- Veliki Kaptol izgrađen je 1830. godine te predstavlja vrijedan primjer klasicističke arhitekture u Sisku. U zgradi je 1839. godine izvedena prva kazališna predstava na hrvatskome jeziku, "Juran i Sofija" I. K. Sakcinskoga. Smješten je na Trgu bana Josipa Jelačića, blizu Staroga mosta, a od 2009. godine postao je sjedište sisačke biskupije. Zaštitnik grada Siska je biskup i mučenik sveti Kvirin.
- Bijela lađa je poznato mjesto okupljanja raznih društvenih i političkih skupina, a uz njega su se nalazile i značajne prostorije kao što su arena za predstave te kavane poput "Lloyd" i "K lovačkom rogu". Ovi prostori su okupljali političke istomišljenike i poslovne suradnike; u V. Kaptolu su se često sastajali bogati trgovci, dok su pravaši dolazili u kavanama Lloyd. Svratište je smješteno uz obalu rijeke Kupe, u neposrednoj blizini bivšeg središta Vojnoga Siska. Sastoji se od dvije zgrade, od kojih je ulična izgrađena krajem 18. stoljeća, a dvorišna sredinom 19. stoljeća.
- Stari most povezuje lijevu i desnu obalu grada. Ovaj most, izrađen od opeke i armiranog betona s ukrasima od kamena, postao je jedan od prepoznatljivih simbola Siska. Zbog prometnih regulacija, od 20. listopada 2010. godine, most je zatvoren za autobuse i vozila teža od dvije tone.
- Holandska kuća, danas info centar industrijske baštine nekoć je bio staro žitno skladište.

- Mali Kaptol predstavlja jednu od najstarijih kamenih građevina u Sisku, izgrađenu krajem 18. stoljeća. Danas se u toj zgradi nalazi sjedište Turističke zajednice Sisak.
- Gradska vijećnica/Zgrada kotarske oblasti prepoznatljiva je po secesijskom stilu. Danas je tu sjedište gradske uprave i ured gradonačelnika.
- Žitno skladište izgrađeno krajem 17. stoljeća na desnoj obali rijeke Kupe, igralo je ključnu ulogu u trgovačkoj povezanosti civilne i vojne Hrvatske. Zgrada je dovršena 1765. ili 1766. godine te je bila jedno od prvih skladišta u Sisku i značajno je doprinijelo razvoju trgovine, riječnog brodarstva te sveukupnog rasta grada. Nakon izgradnje i uređenja korita rijeke Kupe, Sisak je postao važno prometno i trgovačko središte sjeverozapadne Hrvatske.
- Kuća Lieberman izgrađena 1856. godine, poznata je po svojim elegantnim terasama od kovanog željeza. Ova zgrada pripadala je obitelji Lieberman, jednoj od najstarijih židovskih obitelji u Sisku, koja je u grad došla u prvoj polovici 19. stoljeća. Obitelj je stekla svoj imetak i ugled trgovinom žitom.
- Kuća Welenreiter pripadala je Joachimu Welenreiteru, trgovcu koji je u Sisak došao 1840. godine, u periodu trgovinskog procvata grada. U ovoj je kući od 1876. godine bila smještena prva Sisačka vjersijska banka, koja je igrala ključnu ulogu u financiranju trgovinskih poslova u Sisku i okolici. Na fasadi zgrade ističu se stara metalna vrata s ukrasima u obliku lavova, koji drže karike, simbolizirajući snagu i trgovinsku važnost grada.

2.4 Teorijske osnove čuvanja baštine

Očuvanje kulturne baštine najviše dolazi do izražaja kada se ističe važnost očuvanja vrijednosti kulturnih dobara kao nositelja povijesnog, društvenog i umjetničkog identiteta zajednica. Temeljni principi očuvanja naglašavaju autentičnost i integritet kulturnih resursa, pri čemu je cilj očuvati njihov izvorni oblik i značaj u suvremenom društvu. Značaj baštine leži u njenoj ulozi u očuvanju identiteta, obrazovanju, interkulturalnom dijalogu i gospodarskom razvoju, osobito kroz turizam. Osim tehničkog aspekta, važna je i uključenost društva u očuvanje, što osigurava lokalna zajednica, čineći baštinu relevantnom i održivom (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, 2019).

Kulturna baština predstavlja materijalna i nematerijalna dobra koja svjedoče o povijesnom razvoju i smatra se velikim dijelom identiteta zajednica, odnosno službeno to je “ukupnost materijalnih i nematerijalnih obilježja i praksa naslijeđenih iz prošlosti” (Struna, b. d.). Ako se uzmu za primjer povijesne građevine, umjetnine te arheološka nalazišta, ona pripadaju materijalnoj baštini, dok običaji, jezik, glazba i sjećanja čine nematerijalnu komponentu (Halkos et al, 2024). Osim povijesne vrijednosti, baština (u svakom obliku) ima i praktičan značaj, odnosno ona je element koji djeluje kao temelj za obrazovanje i kulturni razvoj te jača društvenu koheziju. Ujedno potiče gospodarske aktivnosti, posebice kroz turizam i kreativne industrije, dok njena univerzalna vrijednost omogućava povezivanje lokalnog s globalnim.

2.5 Metode i pristupi očuvanju baštine Siska

Kulturna baština grada Siska suočava se s izazovima poput zanemarivanja povijesnih lokaliteta, nedostatka financijskih ulaganja i slabe svijesti o važnosti očuvanja. Ključne mjere uključivale bi ulaganja u restauraciju, podizanje svijesti kroz obrazovne programe te veću uključenost baštine u turističku ponudu. Također, primjena modernih tehnologija, poput digitalizacije i virtualnih tura, može unaprijediti zaštitu i pristup kulturnim dobrima.

Konkretna primjer jedne od modernih metoda koja bi se mogla primijeniti je 3D rekonstrukcija u očuvanju kulturne baštine kao važnom alatu za digitalno očuvanje objekata i spomenika. Glavni motivi za korištenje ove tehnologije uključuju zaštitu od oštećenja uslijed prirodnih nepogoda ili nesreća (iako u slučaju grada Siska baš iz tog razloga postoji potreba za ovakvom vrstom tehnologije), omogućavanje širenja digitalnih zbirki putem virtualnih muzeja, izradu replika, otkrivanje falsifikata umjetničkih djela te prikupljanje specifičnih podataka o geometriji ili teksturi koji mogu biti teško dostupni na stvarnim objektima (Gomes, Bellon i Silva, 2014). Ove metode mogu značajno doprinijeti gospodarskom i društvenom razvoju, tako čuvajući identitet građana.

3 Analitičko-eksperimentalni dio

3.1 Izazovi u očuvanju kulturne baštine Siska

Očuvanje kulturne baštine trajan je proces balansiranja potreba, prioriteta te budžeta. Ograničenja se mogu podijeliti u dvije kategorije: financijska te nefinancijska. Financijska ograničenja su manjak financijskih sredstava. Kulturna dobra grada Siska

povijesni su objekti čija renovacija ide sporo te oprezno. Takvi objekti u pravilu traže mnogo veća sredstva radi specifičnosti restauracije, potrebe za stručnim znanjem te specijalnim materijalima pa se sredstva teže osiguravaju. Druga financijska ograničenja su i nedostatak resursa i infrastrukture u vidu manjka specijalnih znanja potrebnih na tome području kako bi se obnovljeni objekti čuvali te adekvatno nadzirali poput konzervacijske opreme, primjerenog skladišnog prostora te već spomenutog stručnog osoblja. Od nefinancijskih ograničenja moguće je prepoznati mnoge izazove. Jedan on njih su sukobljavajući interesi i prioriteti. Hrvatska je tradicionalno već prepoznata kao turistička zemlja te sama crpi velika sredstva iz turističke aktivnosti. U 2023. godini čak 19,3% BDP-a ostvario je turizam (Hrvatska narodna banka, 2023). Tako da su prioritetnost ulaganja dosad bile Dalmacija i Istra tj. destinacije koje zadovoljavaju 3S kategoriju; sea, sun and sand. Sisak stoga još nije prepoznat kao destinacija u koju bi se trebalo ulagati radi poboljšanja turističke ponude.

Zanemariva nije ni društvena osjetljivost kada se radi o očuvanju predmeta ili mjesta značajnih za autohtonu zajednicu. Važno ograničenje koje je premostivo tek promjenom svijesti i novčanim ulaganjima svakako je digitalizacija te tehnološki razvoj kako bi ponuda bila dostupnija, potpunija, raznovrsnija, zanimljivija te općenito reći bolja. Specifičnost Sisačkog područja nažalost karakterizira i značajna seizmološka aktivnost koja predstavlja prijetnju te zahtijeva veliku pažnju. Pošto su mnogi lokaliteti narušeni treba pri obnovi prevenirati katastrofalne posljedice te minimizirati efekte u slučaju ponovljene katastrofe. Takva obnova također zahtijeva više nego obnova sličnih lokaliteta na seizmološki neaktivnim područjima pošto strukture moraju biti ojačane da bi izdržale potrese bez kompromitiranja povijesnog karaktera, a takvih je metoda malo te su ograničene i skupe. Grad Sisak nažalost suočen je još uvijek i sa sanacijom posljedica Domovinskog rata kao i sa recentnim potresom iz 2020. godine. Dodatno, integracija održivih građevinskih praksi i upotreba ekološki prihvatljivih materijala može biti kompleksan pothvat, ali ipak neophodan. Od antropogenih čimbenika treba identificirati i upravljati lošim rukovanjima te vandalizmom.

U regiji kao što je Sisak, uključivanje lokalne zajednice i podizanje svijesti o važnosti kulturnog naslijeđa može biti esencijalno. Zato treba izgraditi jaka partnerstva između vladinih tijela, lokalne zajednice te adekvatnih ljudi za premošćivanje svih ovih ograničenja u svrhu učinkovite zaštite kulturne baštine za buduće generacije.

3.2 Strategije očuvanja i unapređenja

Metodom promatranja, kao eksperimentalnom metodom (Sveučilište u Zadru, b. d.) uočeni su neki načini kako bi se lokaliteti i baština mogli unaprijediti i očuvati. Prvo je potrebno procijeniti svaki objekt, njegove potrebe te analizirati troškove. To uključuje pregled općeg stanja, konstrukcijskih papira, zidova, prozora, vodovoda, struje itd. Dodatno analiza troškova esencijalna je za efikasno obavljanje posla. Partnerstva i suradnja omogućili bi olakšanje financiranja takvih zahvata. Adaptivna uporaba povijesnih lokaliteta promovirala bi uporabu objekata te nudila priliku spajanja umjetnosti, ljudi i ideja. Takva upotreba također bi proširila klasične potencijale jednog lokaliteta te samim time pomogla u održavanju ekonomske održivosti te nastavila relevantnost objekta. Poticanje turizma baštine generiralo bi i ekonomsku i zajedničku korist.

Unaprijediti objekte moguće je samo obnovom i renovacijom kroz očuvanje povijesnog značaja, dodavanja sadržaja te namijenjene obnove. Ovisno o sadržaju koji bi se tamo konzumirao treba adekvatno provesti unapređenje objekta.

3.3 Rezultati istraživanja i analize

Tijekom istraživanja, provedenih kroz terensku nastavu i prikupljanje podataka putem razgovora s nekolicinom lokalnih vodiča, provedena je SWOT analiza koja je omogućila detaljan uvid u trenutne uvjete očuvanja kulturne baštine grada Siska te su zabilježena mišljenja i iskustva tih osoba. SWOT analiza pružila je temeljan okvir za razumijevanje snaga i slabosti te prilika i prijetnji koje oblikuju strategije za očuvanje baštine. Rezultati analize ukazuju na snažnu povijesnu i kulturnu baštinu Siska, koja je prepoznata kao temeljni faktor za očuvanje identiteta i razvoj turizma. Grad posjeduje bogatstvo kulturnih lokaliteta, ali suočava se s brojnim izazovima, među kojima su nedostatak financijskih sredstava, slabija infrastruktura i opasnost od ponovnih razarajućih potresa te niz drugih problema koji su navedeni. Također, u analizama je prepoznata nužnost bolje suradnje u društvu i stvaranja strateških planova koji će omogućiti dugoročnu zaštitu baštine. Međusobno usklađivanje interesa, kao i primjena inovativnih tehnologija ključni su za uspješan razvoj kulturne baštine i osiguranje njezine održivosti.

3.4 SWOT analiza trenutnog stanja

SWOT analiza izrađena je kako bi se na sustavan način sagledali ključni aspekti upravljanja kulturnom baštinom grada Siska te identificirale snage, slabosti, prilike i prijetnje. Podaci za analizu prikupljeni su od strane autora prilikom posjeta lokalitetima i kulturnim institucijama grada, stečen je uvid u stvarno stanje kulturne baštine, uključujući infrastrukturne izazove i potencijale za razvoj. Uz neposredni obilazak, korištene su postojeće studije i izvješća lokalnih vlasti (Grad Sisak, 2017, str. 88-94).

Tablica 1: SWOT analiza trenutnog stanja

SNAGE	SLABOSTI
– bogata povijesna i kulturna baština: Sisak je jedno od najstarijih naselja u središnjoj Europi, s brojnim povijesnim lokalitetima i tradicijama – prepoznatljiv identitet: kulturna baština ključna je za jačanje identiteta lokalne zajednice – potencijal za turizam: povijesni lokaliteti i kulturna baština privlačni su za turiste, s mogućnošću razvoja specifičnih turističkih ponuda – postojeći interesi lokalne zajednice i stručnjaka: prisutan je interes za očuvanje i revitalizaciju baštine	– nedostatak financijskih sredstava: ograničen budžet otežava ulaganja u očuvanje i razvoj baštine – loša infrastruktura: razorni potresi i neadekvatna infrastruktura smanjuju sigurnost i atraktivnost lokaliteta – niska razina svijesti: dio lokalne zajednice nije dovoljno svjestan važnosti kulturne baštine za identitet i razvoj – nedostatak stručnog kadra: ograničeni ljudski resursi za upravljanje i održavanje baštine
PRILIKE	PRIJETNJE
– pristup europskim fondovima i projektima: mogućnost financiranja iz EU fondova za očuvanje i razvoj kulturne baštine – razvoj kulturnog turizma: stvaranje novih oblika turističke ponude, poput tematskih ruta i digitalnih iskustava – edukacija i podizanje svijesti: kampanje i edukativni programi mogu povećati interes i podršku lokalne zajednice – primjena inovativnih tehnologija: digitalizacija i prikladni alati mogu unaprijediti očuvanje i prezentaciju baštine	– prirodne nepogode: potresi i poplave ugrožavaju fizičko stanje kulturnih objekata – nedostatak dugoročnih strategija: nepostojanje jasnih i održivih planova može ugroziti napore očuvanja – prekomjerna komercijalizacija: neprilagođeni oblici turističkog razvoja mogu narušiti autentičnost baštine; globalni trendovi zapostavljanja kulture: financijska sredstva mogu biti preusmjerena na druge sektore, a interes za baštinu smanjen

Izvor: obrada autora prema Grad Sisak (2017)

3.5 Stavovi lokalne zajednice i dionika

Razumijevanje stavova lokalne zajednice i ključnih dionika predstavlja ključnu komponentu za uspješan razvoj i očuvanje kulturne baštine. Tijekom terenske nastave, prikupljeni su podaci kroz osobne razgovore s turističkim djelatnicima i drugim dionicima. Ovi podaci omogućili su duboko razumijevanje percepcije i mišljenja osoba koje se svakodnevno bave problemom kulturnog turizma i koje su stručne u ovome području. Lokalna zajednica, koja je najizravnije povezana s kulturnom baštinom, ne prepoznaje njezinu važnost za očuvanje identiteta i tradicije. Kod onih koji jesu svjesni problema, postoji zabrinutost zbog nedostatka konkretnih ulaganja u projekte očuvanja i revitalizacije. Prema mišljenju lokalnih vodiča, potrebno je stvoriti bolje platforme za suradnju između lokalnih vlasti, kulturnih institucija i građana, kao i veću edukaciju i podizanje svijesti o vrijednosti kulturne baštine, osobito među mlađim generacijama. Međutim, ističu potrebu za boljom infrastrukturom i usklađivanjem turističkih ponuda s lokalnim identitetom. S obzirom na izazove, kao što su financijska ograničenja i potresi koji su oštetili mnoge kulturne spomenike, mnogi govore o važnosti daljnje suradnje s državnim institucijama i međunarodnim organizacijama kako bi se omogućilo ostvarivanje održivih rješenja, poput veće suradnje s institucijama Europske Unije. Unatoč različitim mišljenjima i prijedlozima, zajednička točka svih sudionika jest prepoznavanje nužnosti usklađivanja interesa i potreba svih uključenih strana. Ovaj zajednički pristup ključan je za budući uspjeh strategija za očuvanje kulturne baštine, osiguranje održivog razvoja te osnaživanje identiteta grada Siska.

4 Perspektivni dio

4.1 Predložene strategije za revitalizaciju kulturne baštine

Spletom okolnosti Sisačka regija poprilično je stradala za vrijeme sezone potresa u Republici Hrvatskoj, to je stavka na koju mnogi građani pomisle kada im se spomene sam grad Sisak. Samim time pomisao na razgledavanje kulturne baštine, u smislu starih građevina mnogima budi nelagodu. Ključna stavka u revitalizaciji područja, pa tako i same kulturne baštine je da se obznani sigurna zona, odnosno da se uz pomoć novih strategija smetne sama pomisao na prošlost grada u doba potresa.

Kod revitalizacije kulturne baštine najbitnije je zadržati autentičnost, a kako bi došli do toga neophodno je spojiti vlast sa lokalnom zajednicom i malim obrtnicima iz kraja koji imaju iskustvo i jako dobro poznaju sam grad, načine gradnje, autentične materijale, i sve ono što ostavlja dojam i prepoznatljivost. Takvim načinom revitalizacije istovremeno se pomaže i industrija, i obrtnici, grad postaje bogatije i ljepše mjesto.

Za obnovu grada trebalo bi se uključiti i u Europske fondove za obnovu, sabrati sve stavke na jedno mjesto koje se žele unaprijediti i detaljno razraditi planove napretka. Bitno je krenuti od nečega, jer kada se krene od jedne lokacije, to sve povezuje i ostale, zapravo je to kao slaganje puzzli, krene se sa jednim dijelom i u konačnici se dobije cijela slika. To je zapravo i princip kojim bi se grad Sisak trebao voditi, npr. ako se započne sa obnovom na rijeci Kupi, i brodiću, to odmah potiče i obnovu svega što se nalazi u blizini, jer postaje traženo od strane turista, a turistima se treba nešto ponuditi, jer u suprotnom neće dolaziti.

Jedna od najbitnih stavki je uključiti i lokalnu zajednicu u obnovu grada, oni tu pomažu sa ponudom sadržaja za turiste, izgradnjom smještaja i kuća za odmor, otvorenjem restorana, suvenirnica, trgovina itd. Bitno je i ispitati što stanovništvo misli i kakvi su njihovi prijedlozi za obnovu, kako bi se kasnije spriječilo nezadovoljstvo u lokalnoj zajednici zbog dolaska turista. Kulturnu baštinu potrebno je promicati i u školama, počevši od onih najmanjih. Kada se njih podučim o vrijednosti kulturne baštine i tome što ona znači za sam grad pa tako i Hrvatsku, tek se onda može reći da je uspješno započela obnova. Kao što smo je već spomenuto obnova je također dobra i za lokalnu zajednicu u vidu novih radnih mjesta, tako novac ostaje u gradskoj blagajni i potiče još više obnove osim one kulturne baštine.

4.2 Inovativne metode i tehnologije u očuvanju baštine

U suvremeno doba društvene mreže najbolji su i najatraktivniji način za prezentaciju određenog proizvoda, pa tako i za promociju kulturne baštine. Spoj influencera i proizvoda kojeg se odluči prezentirati rijetko da u današnje vrijeme ne uspije. Društvene mreže, Tik Tok, Instagram i Facebook vodeće su kada je u pitanju dobra promocija. Također, dobro razrađena i estetski privlačna web stranica osigurava pola posla kod brendiranja. Suradnja sa influencerima može napraviti jako dobru promociju gradu, samo je bitno izabrati suradnju s onima koji zaista žele surađivati

sa istim ciljem na obostrano zadovoljstvo. U ovom području ne misli se samo na influencere iz Hrvatske, nego čak i iz ostatka svijeta, time bi postigli prepoznatljivost Siska kao jednog od bitnih turističkih destinacija u Hrvatskoj.

Kod samog grada Siska, direktno za primjer se može uzeti stari grad Sisak, uz pomoć umjetne inteligencije može se u potpunosti prikazati način života koji se nekada davno tamo odvijao. Od velike važnosti je i mogućnost prikaza potpune građevine od današnjih ostataka, umjetna inteligencija to sve omogućava. Stari grad nudi i svoje restoranske usluge, odvijanje svadbenih svečanosti, no to još uvijek nije poznato diljem Hrvatske, a rijetko tko ima mogućnost ponuditi tako nešto. U ovom području trebalo bi se ići na organizaciju visokokvalitetnih svadbi, i specijalizirati se u tom području.

Još jedan od primjera kombinacije inovacije i baštine bila bi virtualna šetnja starim mostom, turist bi stavio VR naočale, i u trenu se našao na Starom mostu. Moguće je rekreirati sunčan, oblačan, maglovit, pa čak i dan pun snježnih pahulja. Tako bi se pokrile želje za sve segmente zainteresiranih potrošača ove usluge, te bi to bila osnova da se turist uistinu i odluči posjetiti šetnju u stvarnom svijetu.

Prijedlog je i izrada aplikacije o baštini starog grada koju bi posjetitelji mogli instalirati na svoje uređaje, aplikacija bi nudila popis sve kulturne baštine u Sisku, isto tako bi sadržavala i kartu koja vodi od znamenitosti do znamenitosti, nudi opise lokacija te čak ima i mogućnost slušanja glasovnog zapisa za osobe kojima je to potrebno. Karta bi zapravo bila virtualni vodič koji omogućava da posjetitelj nauči sve o kulturnoj baštini samostalno.

4.3 Potencijal za razvoj kulturnog turizma u Sisku

Potencijala za razvoj i napredak grada Siska ima u svakom pogledu. Za početak može se krenuti sa unapređenjem stvaranja prepoznatljivosti starih građevina u gradu, kao što su Mali Kaptol, Gradska vijećnica, Katedrala uzvišenja svetog križa, Veliki Kaptol, Bazilika sv. Kvirina, Stari Grad, Stari Most, Željeznički kolodvor i slične građevine. Sve ove znamenitosti nose bogatu povijest sa sobom, i uz pomoć digitalnih tehnologija vrlo lako se o svakoj može puno naučiti, samo je bitno sve oblikovati u jednu sadržajnu cjelinu. Stranica turističke zajednice grada Siska pruža brojne informacije o navedenim znamenitostima, no sve je napravljeno u obliku

samog čitanja, za što današnje generacije nisu više zainteresirane. Bitno je imati interaktivan sadržaj, koji je lako razumljiv, prilagođen većini generacija, zabavan i ono ključno, poučan.

Za dolazak turista jako je bitna i prometna povezanost, to je dio koji je dobro razvijen, ali samo za samostalne turiste. Ljudi bez vlastitog automobila ili vozačke dozvole nemaju velike mogućnosti dolaska do Siska. Jedna od opcija koja bi se mogla uvesti je autobusna linija za turiste na relaciji Zagreb - Sisak uz turističkog vodiča koji bi im pokazao grad. Za takve ture postojala bi potražnja prvenstveno iz razloga što Sisak nije jako udaljen od Zagreba, a ima se mnogo toga za razgledati i naučiti.

Još jedna stavka na kojoj ima puno potencijala za napredak je turistički brod koji plovi po Kupi. Rijetko koji grad može tako nešto ponuditi svojim posjetiteljima, pa bi bilo šteta ne napredovati u tom području. Duljina vožnje brodom savršeno odgovara, ali nedostaje mnogo sitnica. Stari brodić nije namijenjen svakodnevnim posjetama turista i nije toliko komforan, potrebno je napraviti dosta renovacije, u smislu estetike broda, udobne klupe za vožnju, kutak za slikanje, maleni mini bar na kojem se turisti mogu okrijepiti, možda i mini snack kuhinja, sve su to ideje koji bi mogle poboljšati atraktivnost broda. Ideja je i da se na brodu može izvoditi predstava Juran i Sofija, čije ime sami brodić nosi. Kostimirani likovi prikazivali bi predstavu na krmi broda, taj dio bi se mogao i dodatno naplaćivati, recimo jednom dnevno odvija se predstava, i tada bi karta za vožnju bila skuplja. Tako bi se istovremeno ostvarivao profit i razvijala kulturna baština.

5 Zaključak

Očuvanje i unapređenje kulturne i povijesne baštine grada Siska predstavlja ključni korak prema osnaživanju identiteta lokalne zajednice i razvoju turizma. Analizom trenutnih izazova, poput financijskih ograničenja, nedostatka stručnog kadra, posljedica prirodnih nepogoda (potresa) i slično, potvrđena je potreba za strateškim pristupom koji uključuje modernizaciju, edukaciju i aktivno sudjelovanje lokalne zajednice. Istovremeno, potencijali grada, poput bogatstva kulturnih lokaliteta i mogućnosti financiranja putem europskih fondova, nude priliku za transformaciju Siska u zaista prepoznatljivu turističku destinaciju.

Ostaje otvoreno pitanje upotrebe suvremenih tehnologija u prezentaciji i očuvanju baštine, kao i način učinkovitog usklađivanja interesa različitih strana u lokalnoj zajednici. Daljnja istraživanja trebala bi se usmjeriti na inovativne metode digitalizacije i edukaciju zajednice o važnosti baštine, kako bi se osigurala dugoročna održivost.

Važnost ovog istraživanja očituje se u njegovom doprinosu budućem razvoju Siska, ne samo kao grada bogate povijesti već i kao dinamične turističke destinacije koja povezuje prošlost i suvremene potrebe društva. Budući da je u ovom gradu uvijek bio minimalan naglasak na turističku ponudu, mala ulaganja i promjene napraviti će veliku razliku. Ovo je temelj za viziju Siska kao značajnog kulturno-turističkog središta Hrvatske, s naglaskom na njegovu autentičnost i neiskorišteni potencijal.

Literatura

- Bedate, A., Herrero, L. C. i Sanz, J. Á. (2004). Economic valuation of the cultural heritage: application to four case studies in Spain. *Journal of Cultural Heritage*, 5(1), 101–111.
- Dümcke, C. i Gnedovsky, M. (2013). The social and economic value of cultural heritage: literature review. European Expert Network on Culture. Preuzeto sa <https://www.interarts.net/descargas/interarts2557.pdf>, 14. 11. 2024.
- Gomes, L., Bellon, O. R. P. i Silva, L. (2014). 3D reconstruction methods for digital preservation of cultural heritage: A survey. *Pattern Recognition Letters*, 50, 3–14.
- Grad Sisak. (2017). Strategija kulturnoga razvoja Grada Siska 2019.–2024. Sisak: Hrvatsko društvo kulturnog turizma, Karzen & Karzen. Preuzeto sa <https://sisak.hr/wp-content/uploads/2015/10/Strategija-kulturnoga-razvitka-Grada-Siska-2019.-2024.pdf>, 6. 11. 2024.
- Gradski muzej Sisak. (2009). Povijest Siska. Preuzeto sa <https://muzej-sisak.hr/povijest-siska/>, 13. 11. 2024.
- Halkos, G. E. (2023). Interconnectedness of Natural Capital, Social Capital, Produced Capital, and Cultural Heritage in Sustainable Development. U *EAERE 2023 28th Annual Conference*, 29. lipnja, Limassol, Cipar.
- Halkos, G. E., Koundouri, P. C., Aslanidis, P. S. C. i Plataniotis, A. (2024). Evaluating the tangible and intangible parameters of cultural heritage: an economic meta-analysis in a global context. *Discover Sustainability*, 5, 187.
- Hrvatska enciklopedija. (2025). Sisak. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto sa <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sisak>, 5. 2. 2025.
- Hrvatska narodna banka. (2023). Prihodi od turizma u 2023. veći za 11,4 posto. Preuzeto sa <https://www.hnb.hr/-/prihodi-od-turizma-u-2023-veci-za-11-4-posto>, 15. 11. 2024.
- Merciu, F. C., Petrișor, A. I. i Merciu, G. L. (2021). Economic valuation of cultural heritage using the travel cost method: the historical centre of the municipality of Bucharest as a case study. *Heritage*, 4(3), 2356–2376.
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. (2019). Kulturna baština: Temelj identiteta i gospodarskog razvoja. Preuzeto sa [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)), 13. 11. 2024.

- Sonički, A. (2023). Turističko vrednovanje kulturne baštine Sisačko-moslavačke županije (Završni rad). Veleučilište u Karlovcu, Karlovac.
- Struna. (b. d.). Kulturna baština. Preuzeto sa <http://struna.ihj.hr/naziv/kulturna-bastina/21563/>, 14. 11. 2024.
- Sveučilište u Zadru. (b. d.). Metode znanstvenih istraživanja. Preuzeto sa http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/metode_znanstvenih_istrazivanja.pdf, 16. 11. 2024.
- Turistička zajednica grada Siska. (b. d.). Znamenitosti. Preuzeto sa <https://tzg-sisak.hr/znamenitosti/>, 13. 11. 2024.